

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Netversterking Westelijk Friesland

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport

13 maart 2019 / projectnummer: 3353

1 Advies voor de inhoud van het milieueffectrapport

TenneT wil op een locatie tussen Bolsward en de kop van de Afsluitdijk een nieuw regionaal elektriciteitsstation van 110 kV aanleggen. TenneT wil dit 110 kV-station met ondergrondse kabels aansluiten op het bestaande hoogspanningsnet. Dit is nodig om duurzame initiatieven zoals Windpark Fryslân in de toekomst aan te kunnen sluiten op het bestaande hoogspanningsnet in de provincie Friesland. Deze ontwikkelingen zijn onderdeel van de energietransitie.

Voordat de verantwoordelijke Ministers hierover besluiten worden de milieugevolgen onderzocht in een milieueffectrapport (MER). Zij hebben de Commissie m.e.r. gevraagd te adviseren over de gewenste inhoud van het rapport.

Essentiële informatie voor het MER

De Commissie beschouwt de Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) *'Locatiestudie 110 kV-station en ondergrondse kabelcircuits Westelijk Friesland'* als een goed startpunt. Zij heeft enkele aanbevelingen om het proces dat leidt tot de locatiekeuze waar mogelijk eenvoudiger en meer integraal te maken.

Om het milieubelang mee te kunnen wegen in het besluit over de locatie van het nieuwe 110 kV-station en bijbehorende kabel moet het MER in ieder geval onderstaande informatie bevatten:

- Uitleg van de keuzes die voorafgaand aan de NRD zijn gemaakt om de twee zoekgebieden te bepalen (figuur 1) (stap 0-2).
- Gebruik van onderscheidende landschapscriteria om van vijftien tot drie à vijf locatiealternatieven te komen (stap 3).
- Gebruik van criteria die specifiek zijn voor dit project om de drie à vijf locatiealternatieven te beoordelen (stap 4).
- Een heldere samenvatting die toegankelijk is voor een breed publiek en die de keuzes in de verschillende fasen van het trechteringsproces uitlegt.

In het volgende hoofdstuk beschrijft de Commissie welke informatie het MER moet bevatten. De Commissie bouwt in haar advies voort op de NRD. Dat wil zeggen dat ze in dit advies niet ingaat op de punten die naar haar mening in de NRD voldoende aan de orde komen.

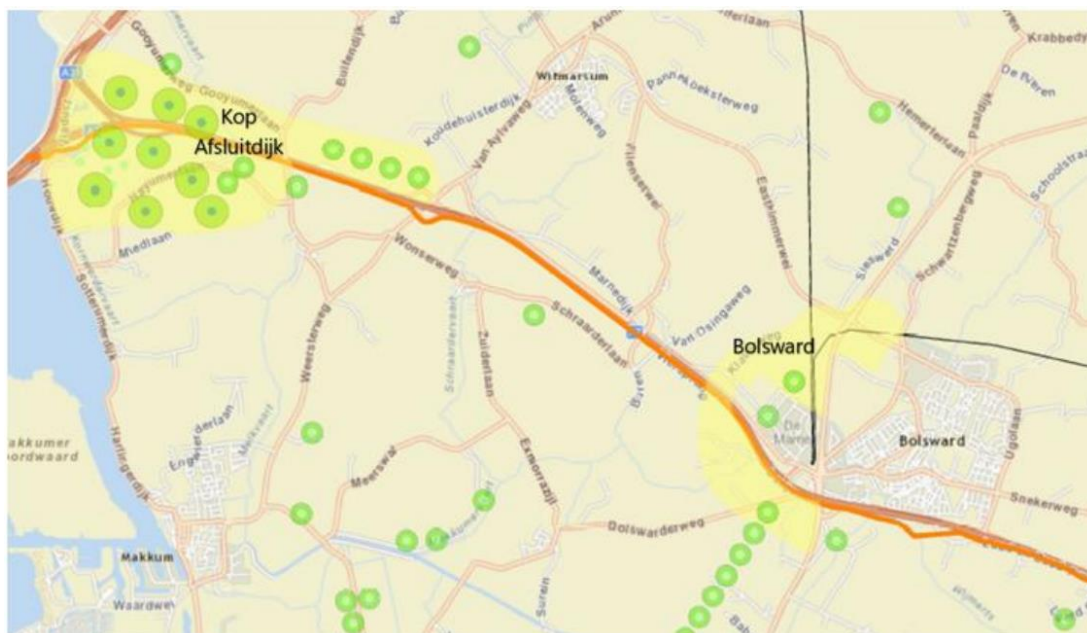
Achtergrond

De Ministers van Economische Zaken en Klimaat en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties leggen de locatie van het 110 kV-station en het tracé van de ondergrondse kabelverbinding vast in een Rijksinpassingsplan. Omdat het een hoogspanningsstation met ondergrondse verbindingen van 110 kV betreft is dit besluit niet m.e.r.-plichtig. De Ministers doorlopen dus vrijwillig de m.e.r.-procedure.

Advies van de Commissie

De onafhankelijke Commissie voor de milieueffectrapportage is bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. De Commissie schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval de Ministers – besluit over de netversterking Westelijk Friesland.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt door nummer [3353](#) op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

Figuur 1 – Zoekgebieden (geel) en bestaande en geplande windturbines (groen) in Kop Afsluitdijk en Bolsward (Bron: NRD)

2 Toelichting op het advies

2.1 Uitleg over en inzicht in met elkaar samenhangende activiteiten

De NRD laat zien dat het project bestaat uit het vastleggen van de locatie voor een 110 kV-station van maximaal drie hectare en een ondergrondse kabel om het 110 kV-station te verbinden naar het bestaande hoogspanningsstation 'Marnezijl' in Bolsward. Het is belangrijk om in het MER de precieze aard en omvang van de activiteiten inzichtelijk te maken.

Om begrip en draagvlak te kunnen creëren, met name ook bij omwonenden, is het van belang om een heldere schets van het speelveld te geven waarbinnen dit project zich afspeelt¹. In de huidige situatie staan op de Kop van de Afsluitdijk al enkele oudere windturbines die vervangen worden door een nieuw windpark, Nij Hiddum Houw. Ook worden momenteel Regionale Energiestrategieën (RES) ontwikkeld, waardoor in de toekomst mogelijk meer duurzame energieprojecten in de regio te verwachten zijn. Voor bewoners zijn vooral de gecumuleerde effecten van de verschillende projecten van belang. De Commissie beveelt daarom aan om inzichtelijk te maken –bijvoorbeeld met een tijdlijn– welke ontwikkelingen er (mogelijk) te verwachten zijn. Ga hierbij in op zowel de verwachte besluitvorming als de verwachte aanlegperiode. En maak daarbij een onderscheid tussen projecten waarover al besloten is en projecten die nog 'in de pijplijn' zitten, zoals dit project.

¹ Uit verschillende zienswijzen blijkt dat er vragen zijn over de verschillende voorgenomen ontwikkelingen in de regio.

2.2 Criteria voor trechtering

De Concept-NRD beschrijft verschillende fasen:

- Stap 0-2: (globaal) onderzoeksgebied bepalen, mogelijke locaties voor 110 kV-stations en ondergrondse kabeltracés binnen zoekgebieden aanwijzen;
- Stap 3: onderzoek van alternatieven en inperking tot drie tot vijf haalbare en kansrijke locaties in Fase 1 MER;
- Stap 4: geselecteerde locaties in meer detail beoordelen in Fase 2 MER;
- Stap 5: uitwerken voorkeurslocatie en -tracé (Rijksinpassingplan).

De Commissie onderschrijft deze aanpak en heeft enkele aanbevelingen om de trechtering beter navolgbaar te maken.

2.2.1 Stap 0-2

In de eerste stappen zijn binnen twee zoekgebieden (Kop van de Afsluitdijk en Bolsward) vijftien mogelijke 110 kV-stationslocaties aangewezen. Hiervoor zijn al verschillende keuzes gemaakt. Zo wordt geprobeerd om aan te sluiten op het energielandschap en weg te blijven uit open landschap. Uit de zienswijzen blijkt dat dit (nog) de nodige vragen oproept. Geef daarom duidelijk aan wat onder deze landschapstypen wordt verstaan en in welke landschappelijke kwaliteiten de verschillen liggen. Ook technische aspecten hebben bij de keuze voor de zoekgebieden een rol gespeeld. De Commissie beveelt daarom aan deze eerdere stappen ook in het MER uit te leggen. Maak hierbij duidelijk welk zoekgebied er oorspronkelijk was en op grond van welke criteria dat vervolgens is ingeperkt.

2.2.2 Stap 3

In stap 3 worden de vijftien mogelijke locaties teruggebracht tot drie tot vijf locaties. De Commissie beveelt aan om bij deze stap alleen duidelijk onderscheidende criteria te gebruiken. De plaatsing in het landschap is een onderscheidend criterium dat in de beleving van bewoners van groot belang is. De vijftien locaties zijn bijvoorbeeld onder te verdelen in verschillende categorieën:

- bij bestaand bedrijventerrein;
- bij bestaande of geplande windturbines;
- bij bestaande hoogspanningstracés;
- visueel in het open gebied.

Vervolgens kunnen deze categorieën beoordeeld worden en kan in de volgende stap verder gewerkt worden met de locaties die binnen de categorie vallen die de voorkeur heeft c.q. de categorieën die de voorkeur hebben.

2.2.3 Stap 4

De locaties, die in stap 3 zijn geselecteerd, worden in deze stap in meer detail onderzocht. De mogelijke 110 kV-stationslocatie wordt eerst gekozen, daarna volgt de keuze voor het ondergrondse kabeltracé om het betreffende 110 kV-station aan te sluiten op het bestaande hoogspanningsnet. De Commissie beveelt daarom aan om een onderscheid te maken tussen de beoordelingscriteria die worden gehanteerd voor de 110 kV-stationslocaties en voor de mogelijke tracés, omdat deze door hun aard andere effecten en andere overwegingen kennen. Verder beveelt de commissie aan om in de wegging de focus te leggen op de criteria,

die duidelijk onderscheidend zijn voor de verschillende locaties voor het 110 kV-station of de tracékeuze van de kabelaan sluiting.

De Commissie geeft hieronder enkele mogelijke aandachtspunten mee, die ook in de zienswijzen genoemd zijn:

Mogelijke aandachtspunten locatiekeuze 110 kV-station

- **Klimaat:** Kijk vanuit een klimaatstresstest naar consequenties van extreme neerslag, droogte, hitte en overstroming. In dit gebied speelt vooral het risico op overstroming (alle locaties liggen achter dezelfde primaire waterkering). Het is ook van belang om de gevoeligheid van de locaties voor bodemdaling te mee te nemen. Dit levert ook input op voor een klimaatrobuust ontwerp van het 110 kV-station.
- **Gezondheid:** De NRD geeft aan dat rekening gehouden wordt met gezondheid in relatie tot magneetvelden. De Commissie beveelt aan dit ook expliciet in de beoordelingscriteria op te nemen. De Gezondheidsraad komt in 2019 wellicht nog met aanvullende adviezen over mogelijke gezondheidseffecten van langdurige blootstelling aan magneetveldzones.
- **Natuur:** Een deel van de locaties ligt nabij een ganzenfoerageergebied. Onderzoek de mogelijke invloed van het 110 kV-station en de tracés, in de aanleg en gebruiksfase, op de hier foeragerende soorten.
- **Landschap:** maak de visuele impact vanaf maaiveld duidelijk met visualisaties vanaf voor bewoners en gebruikers relevante gezichtspunten, zie ook paragraaf 2.3 van dit advies.

Mogelijke aandachtspunten tracékeuze kabelaan sluiting

- Beoordeel de mogelijke bundeling met andere (nuts)infrastructuur vanuit het belang van een integrale ruimtelijke ordening van de ondergrond.
- Beoordeel de lengte van het tracé in verband met grondgebruik en grondverzet.
- Beoordeel de invloed van de aanlegwijze op grondwaterstanden en toename zoute kwel (dit is een tijdelijk effect, afhankelijk van open ontgraving of gestuurde boring).

2.2.4 Stap 5

Bij het uitwerken van de voorkeurslocatie en het bijbehorende tracé kan nog geschoven worden binnen de gekozen locatie. Onderzoek in hoeverre geconstateerde milieueffecten (stap 3 en 4) met mitigerende maatregelen verder te beperken zijn. Hierbij is inpassing in het landschap en de visualisatie daarvan van belang. Ontwikkel hiervoor onderscheidende mogelijkheden van goed zichtbaar tot landschappelijk ingepast².

² Het is mogelijk om een volledig open en goed zichtbare inrichting te realiseren, met hekken met of zonder beplanting erlangs. Daarnaast is inpassing als boerderijeiland mogelijk, dit is kenmerkend is voor vrij liggende boerderijen in de regio.

2.3 Vorm, presentatie en samenvatting

De Commissie beveelt het volgende aan om de vorm, presentatie en samenvatting van het MER verder te optimaliseren:

- Kaarten en kleurgebruik van het digitale en 'papieren' MER op elkaar afstemmen en goed leesbaar kaartmateriaal gebruiken, met duidelijke legenda.
- Visualisaties toevoegen, ook vanaf het gezichtspunt van personen, bijvoorbeeld vanaf een weg, dijk of woningen. Dit is van belang om het project in relatie tot de omgeving weer te geven. Voor enkele locaties zijn dergelijke visualisaties wel gepresenteerd op informatiebijeenkomsten, dergelijke visualisaties zijn ook voor het MER waardevol. Dit geldt voor zowel stap 3, 4 als 5.
- De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. De Commissie signaleert dat de publieksamenvatting op 110kvinbeeld.nl een overzichtelijke weergave bevat van het project en daarom bijdraagt aan de transparantie, wat ook een doel van het MER is.
- Om de besluitvorming en aanleg van het voorliggende project en de overige projecten in de regio in relatie tot elkaar te zien kan een tijdlijn bijdragen (zie 2.1).

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Advies van de Commissie over de op te stellen MER

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep geeft aan welke onderwerpen naar zijn mening moeten worden behandeld in het MER en met welke diepgang. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

ir. Lidwien Besselink
dr. Theo Fens
drs. Marinus Kooiman
Marianne Schuerhoff MSc (secretaris)
Marja van der Tas (voorzitter)
drs. Gerrit de Zoeten

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Locatiekeuze 110 kV-station en ondergrondse kabels ten behoeve van Netversterking westelijk Friesland.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor activiteiten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een MER vereist zijn. De bijlagen C en D bij het Besluit milieueffectrapportage geven aan om welke [activiteiten](#) het gaat. Omdat het een hoogspanningsstation met ondergrondse verbindingen van 110 kV betreft is dit besluit niet m.e.r.-plichtig. De Ministers kiezen er voor de m.e.r.-procedure te doorlopen.

Bevoegd gezag

Ministers van Economische Zaken en Klimaat en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Initiatiefnemer

TenneT.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen gelezen die het bevoegd gezag tot en met 22 februari heeft toegestuurd. Ze heeft ze in haar advies verwerkt, voor zover relevant voor het MER.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiener.nl projectnummer [3353](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e mer@eia.nl
w commissiemer.nl

